

JÓD a ZDRAVÍ

PREVENCE JÓDOVÉHO DEFICITU V ČR

HISTORIE A SOUČASNÝ STAV

Prevention of Iodine defficit in CZ – history and current situation

Ryšavá L.

Brno, 29.10.2019

Zdravotní důsledky deficitu jódu – zbytečné, dobře preventabilní

Soška ženy s voletem na krku
sev. Itálie, 14.000 let př. n. l

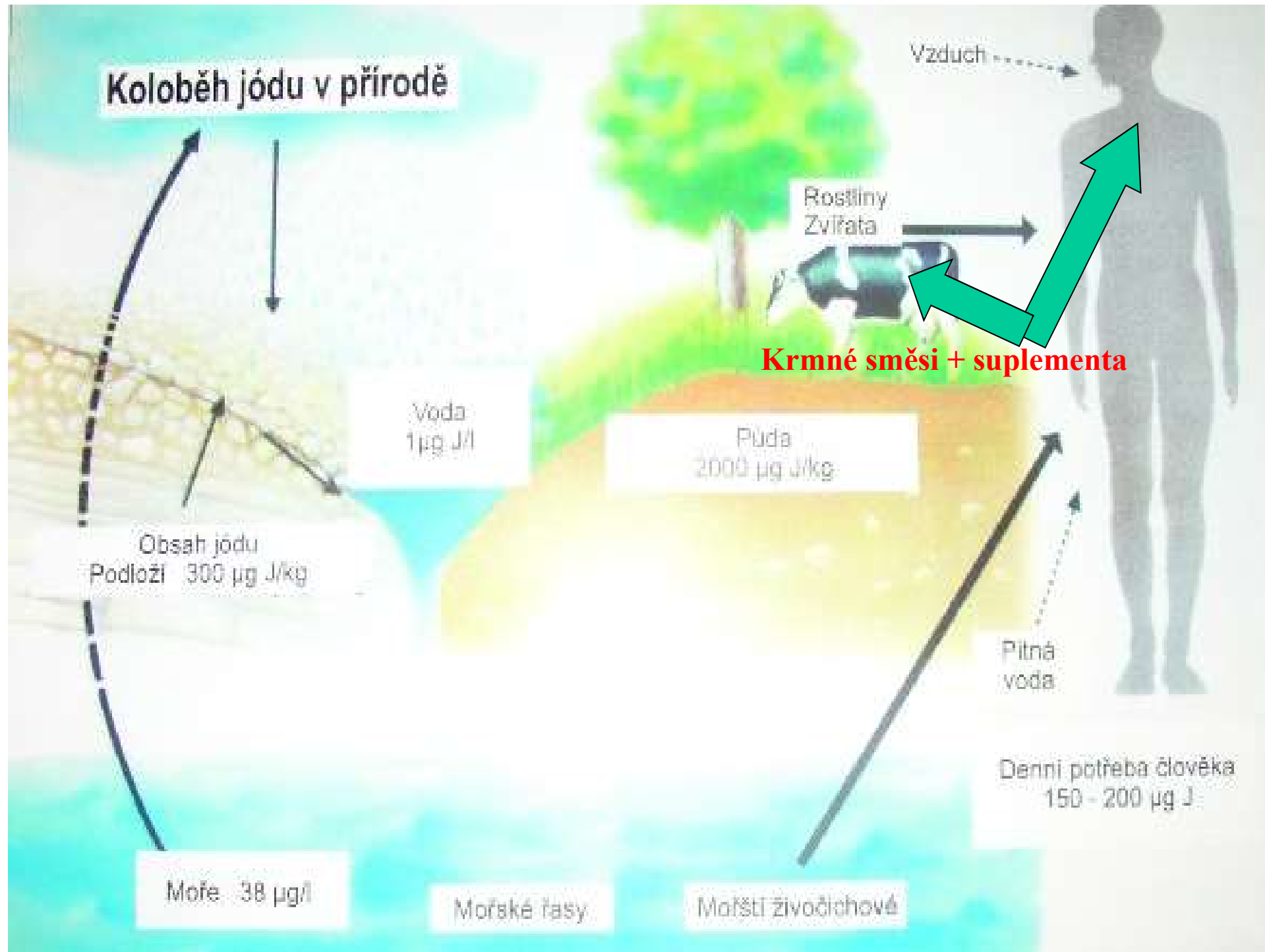
Madona ze Zbraslavi , 14. stol.

V Africe při mořském pobřeží zřejmě začalo oddělování lidského rodu od opičích předků.

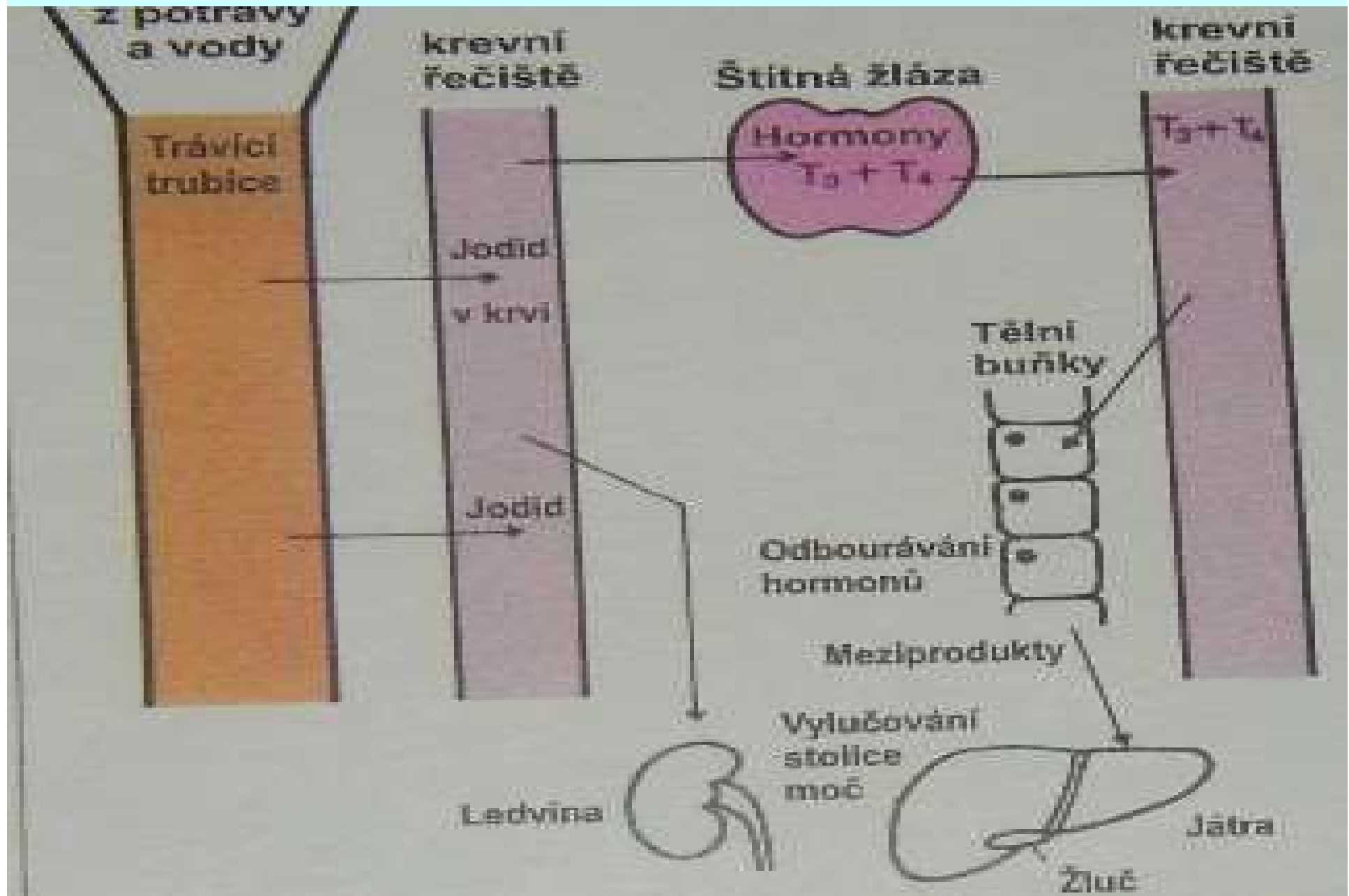
Rozvoj mozku stimulovaný jódem a dalšími nutrienty z mořských ryb a koryšů.

Osídlování zeměkoule i do míst, kde byl jódu v přírodě nedostatek.

Koloběh jódu v přírodě

Přeměna jódu - schéma

Rizika nedostatku jódu

Ženy:

poruchy menstruačního cyklu, oplodnění

Během těhotenství:

zvýšené riziko potratů a narození mrtvého plodu
vrozených vad

Novorozenci, kojenci, dítě:

porodní komplikace
sy nedostatečného zásobení kyslíkem
novorozenecká struma
poruchy vývoje CNS (sy hyalinních membrán, sluchu), duševního vývoje
zpožděný vývoj skeletu
poruchy učení, chápání, soustředění, nižší IQ

Dospívající:

pubertální struma
zvýšené riziko arteriosklerózy

Dospělí:

endemická struma
funkční poruchy štítné žlázy – snížení produkce tyroxinu, trijodtyroninu

1990 WHO ICCIDD celosvětová

Výzva k odstranění chorob z nedostatku jódu

ČR – problém veřejného zdravotnictví

1995

**Meziresortní komise pro řešení jodového deficitu
při SZÚ v Praze**

- intervenční metody
- monitorování zásobení

dle ukazatelů a indikátorů WHO ICCIDD

2004 – v ČR jodový deficit úspěšně řešen

Metodika

Intervenční preventivní program

- Cílové skupiny:
- děti a dospívající mládež, těhotné a kojící ženy
- Spolupráce s gynekology, pediatry, endokrinology, odborná veřejnost**
- s výrobcí potravin a pokrmů ve veřejném stravování
  - sdělovacími prostředky

Tiskové informační materiály

Den jódu (6. března) ZŠ, spol. stravování, konference, sděl. prostředky

Monitorování příjmu jódu

-na základě urinární exkrece jódu (ICP-MS - hmotnostní spektrometrií s induktivně vázanou plasmou)

Novorozenecký screening - **TSH novorozenců (mezi 5-15 mIU/l)**

Vyšetřování obsahu jódu v soli a potravinách

Sledování používání soli s jódem - v průmyslu, v domácnostech

Publikace www.mkjd, ve sdělovacích prostředcích, Dny zdraví, poradny
v odborném tisku a v rámci resortu, mezinárodně - SVS, SZPI, HS, MZ ČR

Monitorování

MZ

Ochrana veřejného zdraví - MKJD při SZÚ

1995 **jodurie** (HS,ZÚ, nyní SZÚ)

1998 **dietární expozice, diet. zdroje** (CHPR Brno -SZÚ)

Pediatři

1996 **screeningu neonatálního TSH** (kong. hypotyreózy)

novoroz. odd. (FN pro děti a dorost Praha Vinohrady, Dětská nem. Brno)

TSH novorozenců (mezi 5-15 mIU/l)

Endokrinolog. ústav Praha

volum, hormony štítné žlázy, TSH, jodurie

Gynekolog. – postrádáme systemat. prevenci (KJ, strava, doplňky)

MZe

Úřad pro bezpečnost potravin , ÚKZUS, ČZPI, VÚP - **krmiva**

JU v Č. Budějovicích, Zemědělská fakulta - **mléko**

Výrobci, dovozci soli

Výrobci léčiv (Merck), doplňků stravy (Biomed.,Hero)

Hodnocení zásobení jódem podle jodurie

Hodnocení přívod jodu dle jodurie a kritérií WHO/UNICEF/ICCIDD						
Jodurie	<20 µg/l	20-49 µg/l	50-99 µg/l	100-199 µg/l	200-299 µg/l	>300 µg/l
Stupeň deficitu	III	II	I	0		
Klasifikace přívodu jodu	nedostatečný	nedostatečný	nedostatečný	adekvátní	více než adekvátní	nadměrný
Hodnocení přívodu jodu	vážný nedostatek riziko kretenismu	střední nedostatek	malý nedostatek	optimální	riziko hypertyreoidizmu	riziko škodlivého efektu jódu

Iniciativy MKJD

- ✓ **Zvýšení jódu v kuchyňské soli 20-34 mg J/ kg** (MZ ČR v Zák. o potravinách č.110/97 Sb.) výrobci a dovozci kuchyňské soli operativně reagovali (Solné mlýny, Solsan, K+S)
- ✓ **Suplementace stabilnějším jodičnanem draselným**
- ✓ **Intervenční kampaň - Zvýšení používání soli s jódem při výrobě potravin v ČR** spolupráce se SZPI a SVS (chléb, pečivo, masné výrobky) - PPZ
- ✓ **Jód do náhrad mateřského mléka a do spec. výrobků pro těhotné a kojící ženy** (fy Heinz)
- ✓ **Jodid draselný - léčivo hrazené ze zdravotního pojištění**
- ✓ **Vznik obohacených potravinářských výrobků**
stolní vody, instantní nápoje, dětské přesnídávky, potravní doplňky aj.
- ✓ **„Jódové logo“** - výrobky umožňující zlepšení přívodu jódu (vyhovují vyhl.MZ ČR)
- ✓ **Zdůrazňování přirozených zdrojů jódu** – nyní častější ve společném stravování
- ✓ **Doporučení odborných lékařských společností k suplementaci těhotných a kojících žen**
plošné, ale individuální, indikované
- ✓ **6. března Den jódu** - propagační kampaň pro širokou veřejnost

Doporučení WHO (2001):

hodnota mediánu jodurie **do 300 µg/l** v prostředí, kde je zavedena **jodace soli více než 10 let** by neměla znamenat možnost vedlejších zdravotních efektů, minimálně u populace, která adekvátně používá jodovanou sůl.

Tolerovatelný horní limit pro příjem jodu (UL) Upper Level - Tolerable Upper Intake Level, navržený WHO činí

1 mg/den.

V zemích s **dlouhodobým deficitem** jodu by **neměl** denní příjem přesáhnout **500 µg/den**, aby se zabránilo hypertyreoidizmu.

Dle Evropského úřadu pro bezpečnost potravin EFSA (European Food Safety Authority): není derivovaný UL práh toxický a ani krátkodobé překročení této hodnoty **nepředstavuje významné riziko** pro jednotlivce.

Není však jasné jaká bezpečná hodnota by měla být doporučena pro *jod senzitivní jedince* (2).

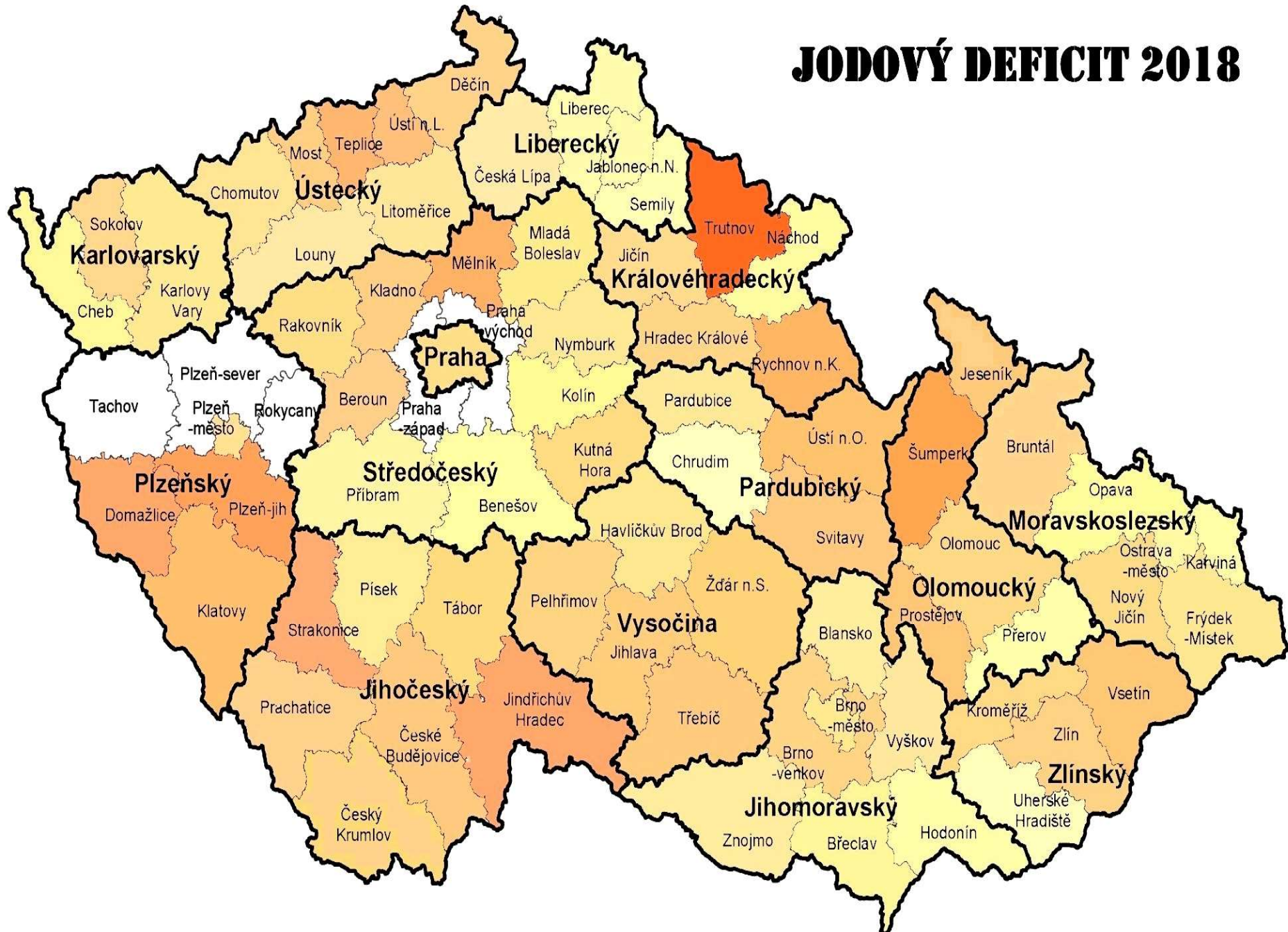
O nežádoucích účincích dlouho trvajícího vysokého příjmu jodu u dětí není mnoho informací.

Dle šetření v mezinárodním vzorku dětí 6-12letých (n = 3319) z 5 kontinentů s příjmem jodu **dostatečným až nadměrným**, byl sonograficky měřen volum štítné žlázy a jodurie.

Chronicky příjem jodu ve zhruba dvojnásobné než doporučené dávce zjištěné podle jodurie 300-500 µg/l **nezvýšil volem** štítné žlázy u sledovaných dětí.

Naproti tomu při jodurii **vyšší než 500 µg/l** docházelo ke **zvýšení volumu štítné žlázy**, což je projevem nežádoucích účinků chronicky nadměrného příjmu jodu (3).

JODOVÝ DEFICIT 2018

Indikátory

1. Komise zodpovědná za eliminaci IDD
2. Srozumění politiků s jodací soli a metodami eliminace IDD (legislativa, Zdraví 21)
3. Legislativa pro jodaci soli – pro lidskou výživu
4. **Legislativa pro výživu zvířat**
5. Program znovu vyhodnocování procesu eliminace IDD se servisem laboratoří s akreditovanou metodou pro stanovení jodurie a jódu v soli
6. Program veřejného vzdělávání a uvědomování nutnosti prevence IDD a používání soli s jódem – Den jodu, konference
7. Pravidelné informace o obsahu jódu v soli v distrib. síti, domácnostech (SZPI, výrobci)
8. Databáze pravidelného sledování J v soli, spolupráce solného průmyslu v udržování kvality
9. Pravidelná lab. data sledování jodurie, jodurie šk. dětí s příhodných sledování sentinelových studií, **TSH novorozenců**
10. povinné zveřejňování výsledků

Zásady trvale udržitelného stavu dle ICCIDD WHO

Aplikovat „Zásady trvale udržitelného stavu dle ICCIDD WHO“

Souhrn kritérií monitorování udržitelnosti eliminace IDD

Indikátory

Cíle

Sůl s jodem

Podíl domácností požívajících sůl s jodem > 90 %

Jodurie

Pod 100 µg/l < 50 %

Pod 50 µg/l < 20 %

Přijatelné zásobení jodem –medián do 300 µg/l

Programové ukazatele

Indikátory udržitelnosti 8 z 10

Závěr

Jódový deficit je v ČR vyřešen - potvrzeno ICCIDD WHO

Další postup: UDRŽET DOSAŽENÝ STAV

- Reprezentativní monitorování saturace obyvatelstva
- Řešení rozdílů v populačních skupinách a jednotlivých oblastech (sentinelové studie)
- Upozorňovat a zamezit rizikům nadbytečného příjmu jódu
- Kvalita laboratorního stanovení jodurie a jódu v potravinách
- Korekce metod a aktivit podle výsledků
- Informovat laickou i odbornou veřejnost o aktuálních výsledcích
- Aplikovat „Zásady trvale udržitelného stavu“ dle ICCIDD WHO, 2001

Řešení jódového deficitu - dynamický proces

trvalé systematické sledování

změny

socioekonomických podmínek
složení výrobků
stravovacích zvyklostí

Děkuji Vám za pozornost